

Esikatt. nro 215 / 2.9.1991

TURKU

ARTUKAINEN - PAHANIEMI - PANSIO - PERNO

Arkeologinen osa-alueinventointi.

N:o 3.

Turun kaupungin historiallinen
museo. Aki Pihlman 1980.

1. Johdanto

Turun kaupungin historiallisen museon arkeologisen osaluettaisen inventoinnin kolmas osa, Artukainen-Pansio-Pahaniemi-Perno -alue, inventoitiin kesä-elokuun aikana v. 1980. Turun kaupungin yleiskaavassa ko alue kuuluu osaluueeseen O8, johon kuuluu mainitun alueen lisäksi Ruissalo (kts. Ruissalo, Turun kaupungin historiallisen museon osaluueinventoinnin raportti no 1, T. Tuovinen, 1978).

Artukainen-Pansio-Pahaniemi-Perno -alueesta on Pansio, Artukainen ja Pahaniemi liitetty Turun kuntaan vuonna 1931 ja Perno vuonna 1967. Alueet kuuluivat aiemmin Raisioon.

Turun kaupungin yleiskaavassa alue on työaluepainotteinen. Nykyiselläkin aluetta leimaa runsas työalueiden esiintyminen. Teollisuuden aluevaraukset sijaitsevat rantavyöhykkeellä: lähes koko rantavyöhyke on varattu teollisuusalueeksi Artukaisten lentokentältä Turun laivastoasemalle, minkä lisäksi Raisionlahden itäpuolella sijaitsee laaja Pernon telakka-alue. Kaavoitetut asuntoalueet sijaitsevat sisempänä, eivät aivan rantavyöhykkeellä. Alueella on edelleen kaksi erityisalueeksi varattua aluetta: Artukaisten lentokenttä ja Turun laivastoasema. Alue on jatkuvan maankäyttöpaineen kohteena. Alueelta inventoinnissa tavatuista kolmesta esihistoriallisesta kiinteästä muinaisjäänöksestä sijaitsee kaksi (2.11. ja 2.12.) kaavoittamattomalla alueella, joka yleiskaavasunnitelmassa on ehdotettu luonnonsuojelualueeksi (Turun, Naantalin, Raision ja Kaarinan yleiskaavalliset suunnitelmat 1985. Alueiden käytön kokonaissuunnitelma. Raportti 2.), ja yksi (2.13.) puistoalueella, korkealla kalliojaljastumalla, jota ympäröi pientaloalueiksi varatut alueet. Selvästi esihis-

toriallisista irtolöydöistä, joiden tarkempi löytöpaikka tunnetaan, on Pahaniemen pronssikautinen olkakirves (4.12. TKHM 14075) löydetty asuntoalueeksi kaavoitetulta alueelta. Alueen topografialle on tyypillistä runsas kalliopaljastumien esiintyminen. Kallioperä on graniittia ja gneissia. Se on pirstoutunut ja saanut aikaan jyrkkärinteisiä murrosvyöhykkeitä. Korkeimmat kalliopaljastumat ulottuvat 40 metrin korkeuteen. Moreenipeitettä esiintyy ohuelti joidenkin kalliopaljastumien rinteillä, pinnanmuodot noudattavat enimmäkseen kallioperän muotoja. Kalliopaljastumien välissä on alavaa tasaista hiesu- ja savipohjaista aluetta, joiden absoluuttiset korkeudet ovat pieniä, enimmäkseen alle 10 metriä. Alueen itäosassa, Pahaniemen länsipuolella Artukaisissa, maisemalle on leimaa-antavana alava ja leveä pohjois-eteläsuuntaainen Raisionjoen laakso.

Alueen kaikki löydetty esihistorialliset kiinteät muinaisjäännökset sijaitsevat korkeilla kalliopaljastumilla, joko kalliopaljastuman korkeimmalla kohtaa tai lähellä sitä. Kaksi (2.11. ja 2.12.) näistä sijaitsee Fernon Vanhan kartanon entisen sijaintipaikan lähellä, sen itä- ja eteläpuolella kiertävän kapean jokilaakson suun eteläpuolella. Nykyisin jokilaaksossa virtaa matala ja kapea oja. Fernon Vanha kartano mainitaan historiallisissa lähteissä ensimmäisen kerran vuonna 1518 (FMU VII s. 476). Vanhat 1600-luvulla muistiin merkityt perimätiedot kartanosta ulottuvat kuitenkin ajallisesti taaksepäin 1400-luvun puoliväliin saakka. Aulis Oja on erottanut jakokuntasuhteiden kirkonveropiirien (suomalaisen ja ruotsalaisen oikeuden kylät) ja 1100-luvun merenrantaviivan perusteella Raision vanhimmat kylät. Hän on erottanut Raisiossa viisi alkuperäistä jakokuntaa (Kuloinen, Mälikkälä, Ihala, Kerttula, Mahittula). Kylien "sukupuun" ensimmäiseen haarautumaan kuuluvat tässä käsiteltä-

vällä alueella Perno, Hyrköinen, Pansio, Pakarla ja nykyisen Raision rajalla Metsäaro. Mielenkiintoista on todeta, että inventoidulla alueella tavatut kiinteät muinaisjäännökset sijaitsevat juuri Ojan "sukupuun ensimmäisen haarautuman" kyltien (Perno ja Hyrköinen) alueella.

2. Metallikautiset muinaisjäännökset

Alueen kaikki kolme hautarauniota, joista kaksi on eräpääläisiä, esitetään otsakkeella rautakautiset muinaisjäännökset. On selvää, että tutkimattomien raunioiden määrittely vanhempaan rautakauteen tai pronssikauteen on usein varsin mielivaltaista. Kuitenkin voi näissä tapauksissa jakoa puoltavana pitää raunion (raunioryhmän) 2.11. ja raunion 2.13. kohdalla niissä esiintyvää suurten kivien muodostamaa reunakehää pronssikautisille raunioille vierasna piirteenä. Raunion 2.12. kohdalla voi sen korkeutta merenpinnasta, joka on 14 m, pitää merkinä pikemmin kuulumisesta rautakauden puolelle kuin pronssikaudelle.

2.1. Rautakautiset muinaisjäännökset

2.11. Turku, Perno, Perno IV

Omistaja: Hjalmar, Torsti, Casimir Ahlströmin kuolinpesä.

Kuolinpesän osakkaat: Martin Ahlström (Osoite: Rauhan-
katu 1 b A, 20100 Turku 10, puh 10622), Hilla Raitio ja
Marita Berg.

Perno RN:o 1⁹⁸.

Karttalehti 1043 09 TURKU

peruskoord. x= 6705 46, y= 563 14, z= 24 (raunio 1, ja 2)
22 (raunio 3)

kaup.koord. x= 105450, y= 63130

Liite 2, valok.

Neg. TKHM

Jyrkkärinteisen kalliopaljastuman laella sijaitseva hautarau-

nio, jonka vieressä on lisäksi kaksi epämääräistä rauniota. Raunioilta aukeaa laaja näköala länteen yli alavan peltoalueen, jonka absoluuttinen korkeus on alle 5 m, nykyiselle Pernon telakalle ja merelle. Kalliopaljastuman länsirinne on äkkijyrkkä. Hautaraunio on muodoltaan säännöllisen pyöreä, sen halkaisija on n. 8,5 m. Raunio on kivistä ladottu, ilmeisesti osittain maansekainen. Rauniota kiertää kivikehä, reunakehä, ja raunion keskellä on silmäkivi, maakivi, jonka halkaisijat ovat kokoluokkaa n. 1,3-1,5 m. Raunion pinnan profiili on kaareva, reunakehän sisäreunan juuresta keskelle nouseva. Raunio on keskeltä hieman yli metrin korkea. Reunakehä on tehty raunion muita kiviä, silmäkiveä lukuunottamatta, kookkaammista kivistä. Kehän kivet ovat suurimmat ja lähes suorakaiteenmuotoiset kehän pohjois- ja länsiosassa, alkavan rinteen puolella. Kehän kivet ovat halkaisijaltaan kokoluokkaa n. 120/70 - 80/60 cm. Reunakehän sisäpuolella oleva kiveys muodostuu pienemmistä, pääasiassa halkaisijaltaan kokoluokkaa 30/30 - 30/50 cm olevista kivistä. Reunakehän ympäröimä röykkiö on suureksi osaksi ohuehkon turpeen peittämä. Rauniossa kasvaa ohutrunkoinen moniheparainen pihlaja sekä kataja ja raunion päällä on kaksi paksurunkoista kantoa.

Kalliopaljastumalla on lisäksi kaksi epämääräistä rauniota, mahdollisesti hautaraunioita. Toinen (raunio 2) on kuvatus raunion vieressä n. viiden metrin päässä sen länsipuolella kalliopaljastuman laella. Raunio on muodoltaan pyöreähkö, halkaisijaltaan n. 5 m ja harvakiveyksinen. Raunion korkeus on hieman alle puoli metriä. Raunio on suureksi osaksi turpeen peittämä. Raunio 3 sijaitsee ensiksi kuvatus raunion luoteispuolella noin yhdeksän metrin päässä siitä, pari metriä alempana sijaitsevalla n. 6 m leveällä terassilla, joka päättyy äkkijyrkästi putoavaan kallioseinämään. Raunio on pitkenomainen, lähinnä suorakaiteenmuotoinen, kaakko - luode

suuntainen. Raunion koko on n. 4x3-3,5 m. Raunion lounaisreunalla voi erottaa selvärajaisten reunakiveyksen. Reunakiveyksen sisäpuolla oleva kiveys vaikuttaa olevan harvaa. Raunio on suurimmaksi osaksi turpeen peittämä. Raunion korkeus on hieman alle puoli metriä.

Suojeluluokkaehdotus II.

2.12. Turku, Perno, Perno

Omistaja: Turun kaupungin, Kiinteistöosasto, Linnan-
katu 26, 20100 Turku 10, puh. 337220.

Perno RN:o 1¹⁰⁷

Karttalehti 1043 09 TURKU

peruskoord. x= 6705 72, y= 563 28, z= 14

kaup.koord. x= 105720, y= 63280

Liite 2, valok.

Neg. TKHM

Melko jyrkkärinteisen kalliopaljastuman länteen viettävän rinteeseen yläosassa lähellä lakea sijaitseva epämääräinen pitkänomainen hautaraunio. Raunio on tasaisen 1 - 1,5 m syvyyden rinteeseen laskusuuntaan avoimen notkelman länsipäässä. Notkelmaa peittää turve- ja humuskerros. Raunio on pohjois-eteläsuuntainen. Raunion pituus on pohjois-eteläsuunnassa n. 7,5-8,5 m, ja sen leveys itä - länsi suunnassa on n. 4,5 - 5 m. Raunio on profiililtaan tasalakinen latomus, jonka maanpinnalla havaittava korkeus on hieman yli puoli metriä. Raunio muodostuu suuremmista, halkaisijaltaan kokoluokkaa n. 90/80 cm, pääasiassa reunoilla olevista kivistä ja pienemmistä, halkaisijaltaan kokoluokkaa n. 60/50 - 30/20 cm, keskempänä olevista kivistä. Raunio on osittain turpeen peittämä; ilmeisesti latomus ei ole maansekainen. Raunion päällä kasvaa pieni ohutrunkoinen tammi ja katajapensas. Rauniolta avautuu näköala länteen yli alavan peltoalueen, jonka absoluuttinen korkeus on alle 5 m, nykyiselle Pernon telakalle. Suojeluluokkaehdotus II.

2.13. Turku, Perno, Hyrköinen

Omistaja: Turun kaupunki, Kiinteistöosasto, Linnan-
katu 26, 20100 Turku 10, puh. 337220.

Perno RN:o 1¹⁶

Karttalehti 1043 09 TURKU

peruskoord. x= 6705 74, y= 564 24, z= 31

kaup. koord. x= 105740, y= 64240

Liite 3, valok.

Neg TKHM

Jyrkkärinteisen kalliopaljastuman länteen viettävän rinteeseen yläosassa, lähellä lakea, sijaitseva epämääräinen hautaraunio. Raunio sijaitsee kapealla terassilla. Raunio on muodoltaan soikea. Sen pitempi halkaisija on lähes itä - länsisuuntainen, rinteeseen laskun suuntainen. Raunio on n. 5x2,5 m. Raunioa reunustaa kuuden muita suuremman kiven muodostama kehä, joka on avoin ylärinteen puolelle; aivan raunioita itäpäästä suuret reunakivet puuttuvat. Kehän kivet ovat halkaisijoiltaan kokoluokkaa 120/100 - 80/40 cm, havaittava maanpäällinen korkeus on suurimmillaan n. 80 cm. Kehän viimeiset, ylärinteen puoleiset kivet ovat alarinteeseen puoleisia kiviä pienemmät. Reuna-kehän sisäpuolella on matala, profiililtaan lähes tasapintainen kiveys; kiveyksen korkeus on alle puoli metriä ja se muodostuu pääasiassa halkaisijoiltaan kokoluokkaa n. 30 - 20 cm olevista kivistä. Raunio on, kehäkiviä lukuunottamatta, turpeen peittämä. Jokseenkin raunioita keskellä kasvaa ohutrunkoisia nuoria puita: kolme koivua, kaksi kuusta ja mänty.

Suojeluluokkaehdotus II.

3. Historiallisen ajan muinaisjäännökset

3.1. Tykkipatteri vv. 1854-55 sodan ajalta

Turku, Pansio, Mikkolanvuori

Karttalehti 1043 09 TURKU

peruskoord. summittaiset x= 6704 26, y= 562 74

kaup.koord. summittaiset x= 104270, y= 62760

Turun laivastoaseman alueella, Mikkolanvuoren etelärinteellä, on sijainnut vv. 1854-55 sodan aikainen tykkipatteri. Nykyisin patterista ei ole mitään jäljellä. Annetut koordinaatit ovat siten summittaiset ja osoittavat Mikkolanvuoren sijaintia.

4. Irtolöydöt

4.1. Esihistorialliset ja ajoittamattomat irtolöydöt

4.11. Turku, Perno

Löydöt: pyöreä reikäkivi (TKHM 98)

Karttalehti 1043 09 TURKU

Raision inv. kert. Ahlbäck 1957 s.7

Raision inv. kert. Brusila 1977 n:o 3.23

Liite

Tarkka löytöpaikka ei ole tiedossa. Pääluettelon mukaan löytöpaikka on "Vanhan Pernon kartanon hiekkakuopassa".

4.12. Turku, Pahanieniemi, Pahanieniemi 7/2 + 5/1, Mälikkälänkatu 21

Löydöt: pronssikauden III periodin olkakirves (TKHM 14075)

Karttalehti 1043 09 TURKU

peruskoord. x= 6705 14, y= 566 54, z= 18-20

kaup.koord. x= 105140, y= 66540

Liite

Löytöpaikka on pronssikautisen saaren eteläranta, maaperä moreenia. Löytöpaikkaa rajoittaa pohjoispuolella kalliocyrkänne. Olkakirves on löydetty katurakennustyön yhteydessä v. 1946 tonttien Pahanieniemi 7/2 ja 5/1 väliseltä katuosuudelta.

4.13. Turku, Pahanieniemi, Härkämäki

Löydöt: rautakirves (KM)

Karttalehti 1043 09 TURKU

peruskoord. summittaiset $x= 6706\ 54$, $y= 566\ 26$, $z= 13$

kaup.koord. summittaiset $x= 106560$, $y= 66270$

Tark. Brusila 1980

Liite

Kirves on löydetty Härkämäen asuntoalueen lasten hiekkalaatikosta Häränajajanpolku 3 pihasta. Paikkaa, josta se on sinne kulkeutunut ei tunneta; koordinaatit ovat siten summittaiset ja osoittavat asuntoalueen sijaintia.

4.141 Turku, Pansio, Peakarla

Löydöt: tuluspii (TKHM 16543)

Karttalehti 1043 09 TURKU

peruskoord. summittaiset $x= 6704\ 76$, $y= 564\ 94$, $z= n. 7$

kaup.koord. summittaiset $x= 104760$, $y= 64940$

Liite

Tuluspii on löydetty peltomaasta maaperätutkimuksia suoritet-
taessa syksyllä 1966.

4.2. Historiallisen ajan irtolöydöt

4.21. Turku, Ferno

Löydöt: tupellinen veitsi (TKHM 9413)

Karttalehti 1043 09 TURKU

Liite

Löydetty Fernon kartanon mailta v. 1913 "maata kaivettaessa".
Tarkempi löytöpaikka tuntematon.

4.22. Turku, Pahanieniemi, Härkämäki

Löydöt: rautakirves (TKHM 16024:1)

Karttalehti 1043 09 TURKU

peruskoord. x= 6705 84, y= 566 14, z= 7

kaup. koord. x= 105830, y= 66140

Liite

Liitteä varsireiällinen kirveenterä. Kaksiteräinen, terä varsireiän molemmilla puolilla. Kirves on löydetty Härkämäen rautatieylikäytävän kohdalta noin 50 cm syvyydestä vuonna 1957.

5. Löytönumerohakemisto

TKHM	98	s. 8
TKHM	9413	s. 9
TKHM	14075	s. 3 , 8
TKHM	16024:1	s. 10
TKHM	16543	s. 9
KM		s. 9

6. Lähteitä

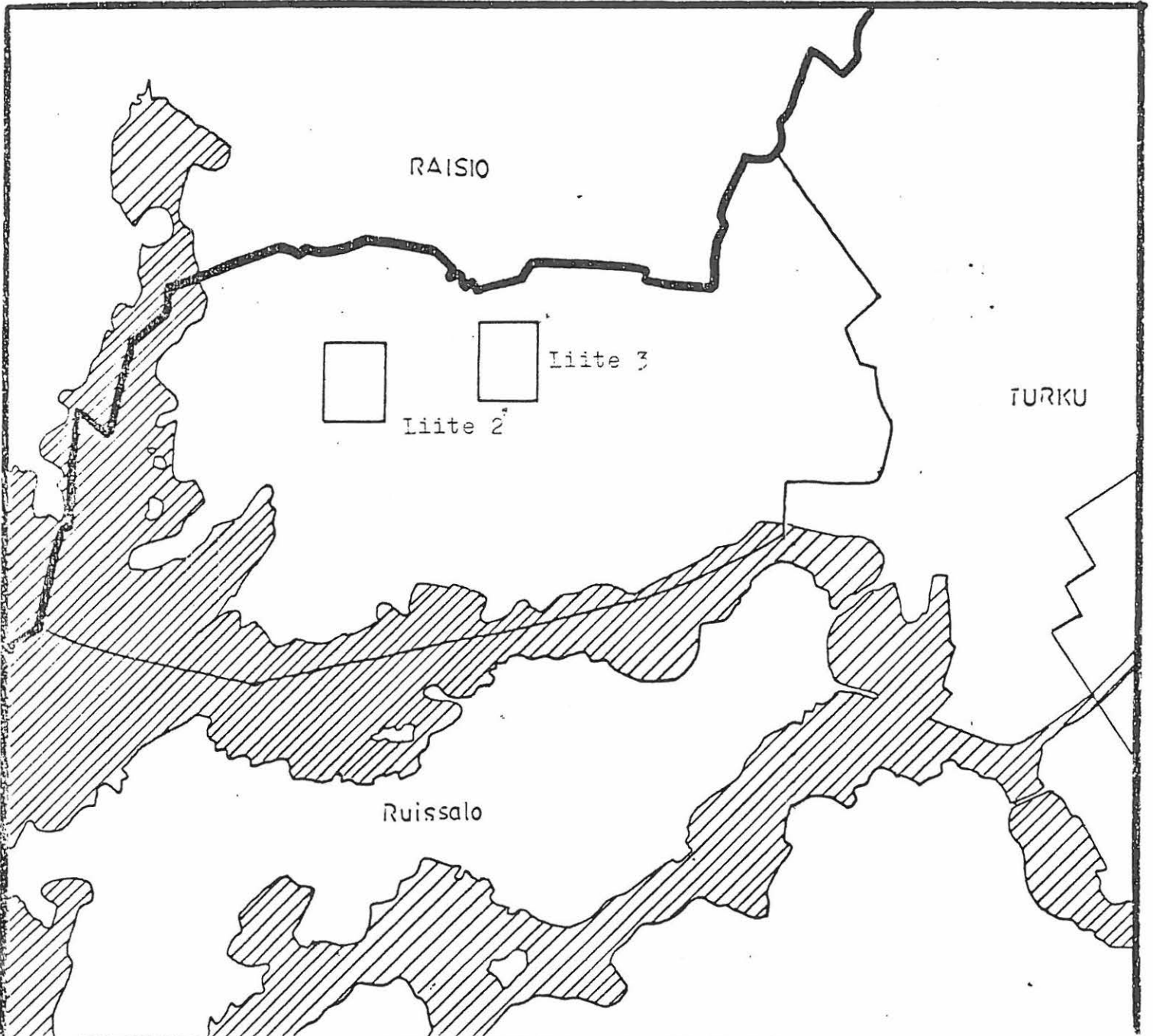
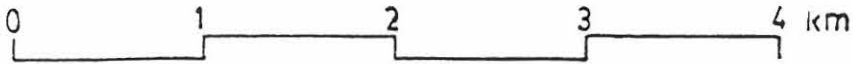
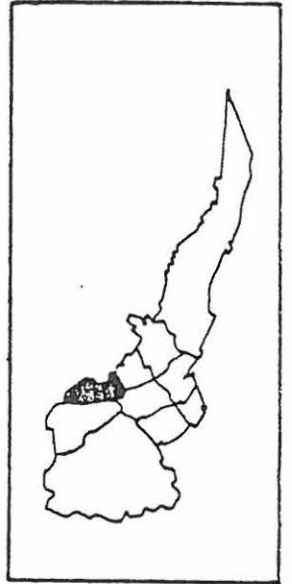
- Ahlbäck, Gunlög, 1957: Kertomus Raision pitäjän ja Naantal
lin maalaiskunnan kiinteiden muinaisjäännösten
inventoinnista v. 1957. Inventointikertomus.
- Brusila, Heljä, 1977: Kiinteät muinaisjäännökset Raision
kaupungin alueella. Inventointikertomus.
- FMU VII, R. Hausen Finlands medeltidsurkunder I-VIII.
Helsingfors. 1910-1935.
- Kivikoski, Ella, 1960: Raision esihistoria. Raision historia
I. Turku.
- Kivikoski, Ella, 1971: Turun seudun esihistoria. Kivikaudesta
noin vuoteen 1150. Turun kaupungin historia. Turku.
- Meinander, C.F., 1954: ^{Die} Bronzezeit in Finnland. SMYA 54.
Helsinki.
- Oja, Aulis, 1960: Raision keskiaika ja 1500-luku. Raision
historia I. Turku.
- Tuovinen, Tapani, 1978: Inventointikertomus. Turku, Ruissalo.
Turun kaupungin historiallinen museo.
- Turun, Naantal, Raision ja Kaarinan yleiskaavalliset suunnitelmät
1985. Alueiden käytön kokonaissuunnitelma.
Raportti 2. Ehdotus 6.6.1980. Varsinais-Suomen seutu-
kaavaliitto.
- Turun yleiskaava 1976. Arkkitehtitoimisto Olli Kivinen.

Liite 1

TURKU

ARTUKAINEN - PAHANIEMI - RANSIO - PERVO

Detaljikarttojen alueet

Ote Turun kaupungin kanta- ja kartasta

2.11. Turku Perno Perno IV

2.12. Turku Perno Perno

MK 1:2000

Ote Turun kaupungin kanta- ja katu-
kartasta
2.13. Turku Ferno Hyrköinen
NK 1:2000

IRTOLOYDÖT

- paikallistettu
- paikallistamaton

